

Ebeveyn Görüşlerine Dayalı Pragmatik İletişim Değerlendirme Ölçeği'nin Geliştirilmesi, Geçerlik ve Güvenirliği: Metodolojik Çalışma

Development, Validity and Reliability of the Pragmatic Communication Assessment Scale Based on Parental Perspectives: Methodological Study

¹Hale HANÇER^a, ²Saniye Merve ZEYBEK^b

^aBaşkent Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, Odyoloji Bölümü, Ankara, Türkiye

^bAnkara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Odyoloji ve Konuşma Bozuklukları Doktora Programı, Ankara, Türkiye

ÖZET Amaç: Çalışmanın amacı, okul-çağı dönem çocukları için pragmatik iletişim becerilerini ebeveyn görüşlerine dayalı değerlendiren Pragmatik İletişim Değerlendirme Ölçeği'ni (PİDÖ) geliştirmek, geçerlik ve güvenirliliğini belirlemektir. **Gereç ve Yöntemler:** Alanyazın taranarak 28 maddeli, Likert tipi PİDÖ geliştirildi. İçerik geçerliği için uzman görüşleri ile kapsam geçerliği, ön çalışma verileri ile yüzey geçerliği belirlendi (sırasıyla kapsam geçerlik indeksi 1,0 ve 0,96). Türkiye'nin bölgelerini temsil edecek şekilde il ve ilçelerden katılımcıların ebeveynleri dâhil edildi. Buna göre 6-14 yaş arası 325 tipik gelişim gösteren, 88 özel gereksinimli katılımcının ebeveyni tarafından PİDÖ, katılımcıların öğretmenleri tarafından Pragmatik Dil Beceri Envanteri (PDBE) çevrim içi olarak dolduruldu. Elde edilen verilerle madde analizi, faktör analizi, yapı ve ölçüt geçerliği, iç tutarlık ve yarıya bölme güvenirliliği ve kesme puanlarının belirlenmesi için ROC eğrisi analizleri gerçekleştirildi. **Bulgular:** Madde analizi ile madde-toplam madde korelasyonu 0,30'un üstünde 27 madde bulundu. PİDÖ üç faktörde açıklandı ve doğrulandı. Yapı geçerliğinde ölçeğin alt ölçeklerle ilişkisi 0,70-0,90 arasında elde edildi. Ölçeğin katılımcı grupları ve alt-üst %27'lik dilimleri ayırt edebildiği belirlendi (her biri $p < 0,001$). Ölçüt geçerliğinde PDBE ile iyi düzeyde ilişkili bulundu ($r = 0,70$). İç tutarlık ($r = 0,79-0,93$) ve yarıya bölme güvenirliliği ($r = 0,86-0,95$) yüksek düzeyde bulundu. ROC eğrisi analizi ile kesme puanları ilköğretimde 29, ortaokulda 33 puan olarak belirlendi. **Sonuç:** PİDÖ'nün geçerli ve güvenilir olduğunu destekleyen bulgulara ulaşıldı ve kesme puanları belirlendi. Alanyazına pragmatik becerileri ebeveyn görüşlerine dayalı değerlendiren bir ölçek kazandırılmış oldu.

ABSTRACT Objective: This study aimed to develop the Pragmatic Communication Assessment Scale (PCAS) based on caregiver perspectives to evaluate pragmatic communication skills in school-aged children and to determine its validity and reliability. **Material and Methods:** A 28-item Likert-type PCAS was developed through literature review. Content validity was determined with expert opinions, and face validity was established using preliminary data (content validity index were 1.0 and 0.96, respectively). Caregivers of 325 typically developing children and 88 children with special needs aged 6-14 from various regions of Türkiye completed the PCAS, and participants' teachers completed the Pragmatic Language Skills Inventory (PLSI) online. The data obtained were subjected to item analysis, factor analysis, construct and criterion validity, internal consistency, split-half reliability, and ROC curve analyses to determine the cut-off scores. **Results:** Item analysis revealed 27 items with item-total item correlations above 0.30. The PCAS was explained and confirmed on the basis of three factors. The PCAS's correlation with subscales ranged from 0.70 to 0.90 in construct validity. The PCAS could differentiate between participant groups and the upper-lower 27% (all $p < 0.001$). Criterion validity showed a good correlation with PLSI ($r = 0.70$). Internal consistency ($r = 0.79-0.93$) and split-half reliability ($r = 0.86-0.95$) were found to be high. The cut-off scores were determined to be 29 for primary school and 33 for middle school. **Conclusion:** The findings supported the validity and reliability of the PCAS, and the cut-off scores were determined. This study contributes to the literature by introducing a scale that assesses pragmatic skills based on parental perspectives.

Anahtar Kelimeler: Pragmatik dil; pragmatik dil bozukluğu; değerlendirme; ölçek geliştirme

Keywords: Pragmatic language; pragmatic language impairment; assessment; scale development

KAYNAK GÖSTERMEK İÇİN:

Hançer H, Zeybek SM. Ebeveyn görüşlerine dayalı Pragmatik İletişim Değerlendirme Ölçeği'nin geliştirilmesi, geçerlik ve güvenirliliği: Metodolojik çalışma. Türkiye Klinikleri J Health Sci. 2024;9(4):729-39.

Correspondence: Hale HANÇER

Başkent Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, Odyoloji Bölümü, Ankara, Türkiye

E-mail: halehancer@gmail.com

Peer review under responsibility of Türkiye Klinikleri Journal of Health Sciences.

Received: 01 Apr 2024

Received in revised form: 18 Sep 2024

Accepted: 07 Oct 2024

Available online: 14 Oct 2024

2536-4391 / Copyright © 2024 by Türkiye Klinikleri. This is an open access article under the CC BY-NC-ND license (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>).

Dilin pragmatik bileşeni, dili iletişim amacıyla sosyal normlara uygun kullanmayı ve değiştirmeyi, dolaylı ve mecazi anlatımları anlamayı ve kullanmayı, jest ve mimikler gibi sözel olmayan ipuçlarını anlamayı ve bağlama uygun şekilde kullanmayı içerir.¹ Sosyal normlara uygun olarak dili kullanırken yaşanan güçlükler ve/veya başkalarının düşüncelerini anlama yeteneği gibi temel becerilerde eksiklikler ise pragmatik (sosyal) iletişim bozukluğu (PİB) olarak adlandırılmaktadır.² Amerikan Psikiyatri Birliğinin, 2013 yılında yayınladığı Mental Bozuklukların Tanısal ve İstatistiksel El Kitabı, Beşinci Baskı [Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders, Fifth Edition (DSM-5)], sosyal ve iletişimsel yönere odaklanarak, PİB olan bireylerin sözlü ve sözsüz iletişimi sosyal amaçlarla kullanmada yaşadıkları zorlukları vurgulamış ve PİB tanı kriterlerini oluşturmuştur.³

Her ne kadar DSM-5 kriterleri ile PİB tanıları konabilirken, aynı zamanda PİB olan bireylerde zihinsel yetersizlik, özgül öğrenme güçlüğü (ÖÖG), otizm spektrum bozukluğu ve çeşitli gelişimsel bozukluklar eşlik edebilmektedir.^{4,5} PİB'e eşlik eden özel gereksinim grupları incelendiğinde zihinsel yetersizlik tanısı alan çocuklarda varsayım oluşturma ve cümle yapıları ile ilgili becerilerde farklılıklar, ÖÖG olan çocuklarda yaşlarına göre düşük performans, konuşurken uygun sözcüğü bulma, sosyal becerilerde dili uygun şekilde kullanmada ve durumları anlamlandırmada sınırlılıklar, otizm spektrum bozukluğu olan çocuklarda olayları anlatma ve aktarmada, jest ve mimikleri okumada, bağlamda kalmada zorluklar raporlanmıştır.⁶⁻⁹

Pragmatik iletişim, sosyal normlara uygun iletişim kurallarını başlatmak, sürdürmek ve sonlandırmak için oldukça önemli olduğu için PİB olan bireylere davranışsal müdahalenin sağlanması oldukça önemlidir.^{2,10} Özellikle okul-çağı dönemdeki çocukların pragmatik iletişime dair açıkları çocukların sosyal, duygusal ve bilişsel gelişimini olumsuz etkileyebilmektedir.^{10,11} Ancak erken tanı ve müdahale ile PİB için anlamlı ilerlemeler sağlanabildiğini unutmamak gerekir.^{10,12}

Pragmatik iletişim değerlendirmesi, becerilerin karşılıklı iletişim sırasında ortaya çıkması ve bağlama bağlı olarak insan davranışları dizisi olarak gözlem-

lenmesi nedeniyle oldukça güçtür. Aynı zamanda geçmiş dönemlerde PİB tanı kriterlerinde altın standart testlerin olmaması PİB'in tanılama sürecini olumsuz etkilediğini de belirtmek gerekir.¹³ Güncel çalışmalarda; teşhis ve terapi yöntemlerine yönelik çalışmaların sayısındaki artış dikkat çekici olsa da pragmatik becerilerdeki yetersizlikleri belirlemek için standardize araçlarda sınırlılık söz konusudur.¹¹

Buna göre okul-çağı dönem çocukların pragmatik dil becerilerini ebeveyn, öğretmen veya klinisyenlerin görüşlerine dayalı değerlendiren değerlendirme araçları bulunmaktadır. Ebeveyn görüşlerine dayalı Children's Communication Checklist Second Edition (CCC II), öğretmen görüşlerine dayalı Pragmatic Language Skills Inventory (PLSI), uzman değerlendirmesi ile çocukların pragmatik dil performansını değerlendiren Test of Pragmatic Language-Second Edition (TOPL-2) yaygın olarak kullanılan standardize değerlendirme araçlarıdır.¹⁴⁻¹⁶ Bu değerlendirme araçlarından CCC II, İletişim Becerileri Kontrol Listesi-2; PLSI, Pragmatik Dil Becerileri Envanteri; TOPL-2 ise Pragmatik Dil Testi-2 olarak geçerlik ve güvenilirlik analizleri gerçekleştirilerek ülkemize kazandırılmıştır.¹⁷⁻¹⁹

Ancak sosyal iletişim becerilerinin kültürel farklılıklara duyarlı olduğu göz önüne alınmalıdır.^{10,12} Örneğin; sıra almak, uygun konu seçimleri, göz teması kullanımı, diğer sözsüz stratejiler, mizah kullanımı ve iletişimi sorgulama yeteneği gibi söylem kuralları kültürle göre değişebilmektedir. Bu kapsamda toplumsal normlarımız gözetilerek bir değerlendirme aracına gereksinim duyulmaktadır. Pragmatik dil değerlendirmesinde kullanılan yukarıda saydığımız değerlendirme araçları başka dillerin Türkçeye uyarlanması olup, ülkemizin kendi kültür ve normlarına göre geliştirilen bir değerlendirme aracı bulunmamaktadır.

Bu çalışmanın amacı, ülkemizde eksikliğini gördüğümüz pragmatik iletişim becerilerini ebeveyn görüşlerine dayalı değerlendiren Pragmatik İletişim Değerlendirme Ölçeği'ni (PİDÖ) okul-çağı dönem çocukları için geliştirmek, geçerlik ve güvenilirliğini belirlemektir. Ölçeğin ebeveyn değerlendirmesine dayalı olarak seçilmesinin nedeni ebeveyn görüşlerinin güvenilir ve pratik bulunmasıdır.^{2,13}

GEREÇ VE YÖNTEMLER

KATILIMCILAR

Bu çalışmaya 6-14 yaş arası tipik gelişim gösteren ve özel gereksinimli çocukların ebeveynleri dâhil edilmiştir. Örneklemin belirlenmesinde tabakalı amaçsal örneklemeden yararlanılmıştır. Pragmatik dil becerilerinde yaş ve sosyokültürel ögeler göz önüne alınması gerektiğinden tabakalama bu kıstaslara göre yapılmıştır. Katılımcılar Türkiye'nin bölgelerini temsil edecek şekilde belirlenen il ve ilçelerden dâhil edilmiştir. Buna göre İstanbul, İzmir, Tokat, Adana, Hatay, Gaziantep, Malatya ve Ankara'ya bağlı farklı sosyokültürel özellikleri yansıtacak ilçeler seçilmiştir. Sosyoekonomik düzeyler Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı (2022) rapor verileri ile düşük-orta-yüksek olarak belirlenmiştir.²⁰

Tipik gelişim gösteren bireylerin dâhil olma kriterleri 6-14 yaşları arasında ana dili Türkçe olmak, herhangi bir sağlık problemi olmamaktır. Özel gereksinimli grubun dâhil olma kriterleri 6-14 yaş arasında ana dili Türkçe olmak, en az okuryazar düzeyde

olmak, hastaneden alınmış ÖÖG, gelişimsel dönüm noktası gecikmesi, otizm spektrum bozukluğu (OSB) veya dil konuşma güçlüğü raporu olmak, bu tanımlar dışında başka bir sağlık problemi olmamaktır. Özel gereksinimli grup olarak bu tanımların dâhil edilmesinin nedeni bu tanımlarda pragmatik dil becerilerinin etkilendiğini gösteren kanıtların bulunmasıdır.^{4-7,9,21}

Bu kriterleri sağlamayan katılımcılardan 6 katılımcı yaşı, 3 katılımcı birden fazla tanısı olması, 9 katılımcı sağlık problemleri, 4 katılımcı okuryazar olmaması sebebiyle çalışma dışı bırakılarak özel gereksinimli katılımcı grubunda 88 (%21,3), tipik gelişim gösteren katılımcı grubunda 325 (%78,7) katılımcı yer almıştır. Çalışmaya katılan her katılımcının ebeveyninden bilgilendirilmiş onam alınmıştır.

Ölçeğin faktör yapılarının belirlenmesi için açılımlayıcı faktör analizi (AFA) ve doğrulayıcı faktör analizi (DFA) için örneklem büyüklüklerini belirlemek amacıyla Guadagnoli ve Velicer ile Stevens kaynaklarından yararlanılmıştır (Tablo 1).^{22,23} Buna göre 200 (%48,4) katılımcı verisi AFA, 213 (%51,6) katılımcı verisi DFA için kullanılmıştır.

TABLO 1: Katılımcıların karakteristik özellikleri.

		AFA (n=200)	DFA (n=213)	Toplam (n=413)
Kriter		n (%)	n (%)	n (%)
Cinsiyet	Kadın	91 (45,5)	92 (43,2)	183 (44,3)
	Erkek	109 (54,5)	121 (56,8)	230 (55,7)
Yaş (Yıl)	6-8	80 (40)	83 (38,9)	163 (39,5)
	9-11	73 (36,5)	74 (34,8)	147 (35,6)
	12-14	47 (23,5)	56 (26,3)	103 (24,9)
Sosyoekonomik düzey	Yüksek	30 (15)	28 (13,2)	58 (14,1)
	Orta	110 (55)	109 (51,2)	219 (53)
	Düşük	60 (30)	76 (35,6)	136 (32,9)
Anne eğitim	İlköğretim	117 (58,5)	140 (65,7)	257 (62,3)
	Lise	26 (13)	25 (11,7)	51 (12,3)
	Lisans ve üstü	57 (28,5)	48 (22,6)	105 (25,4)
Baba eğitim	İlköğretim	115 (57,5)	140 (65,7)	255 (61,7)
	Lise	19 (9,5)	13 (6,1)	32 (7,7)
	Lisans ve üstü	66 (33)	60 (28,2)	126 (30,6)
Kriter		Grup 1 (n=88)	Grup 2 (n=325)	Toplam (n=413)
		n (%)	n (%)	n (%)
Cinsiyet	Kadın	21 (23,8)	162 (49,8)	183 (44,3)
	Erkek	67 (76,2)	163 (50,2)	230 (55,7)
Yaş (Yıl)	6-8	29 (33,1)	134 (41,2)	163 (39,5)
	9-11	34 (39)	113 (34,7)	147 (35,6)
	12-14	25 (27,9)	78 (24,1)	103 (24,9)
Özel gereksinim türü	Özgül öğrenme güçlüğü	38 (43,2)		
	Gelişimsel dönüm noktası gecikmesi	12 (13,6)		
	Otizm spektrum bozukluğu	18 (20,5)		
	Dil konuşma güçlüğü	20 (22,7)		

AFA: Açılımlayıcı faktör analizi; DFA: Doğrulayıcı faktör analizi; Grup 1: Özel gereksinimli grup; Grup 2: Tipik gelişim gösteren grup.

Tablo 1'de görüldüğü üzere 183 (%44,3) kadın, 230 (%55,7) erkek öğrenci bulunmaktadır. Katılımcıların yaşlara göre dağılımında 163'ü (%39,5) 6-8 yaş, 147'si (%35,6) 9-11 yaş, 103'ü (%24,9) 12-14 yaş arasındadır. Özel gereksinimli grubun (Grup 1) yaş ortalaması 9,8 yıl ($SS=2,1$), tipik gelişim gösteren grubun (Grup 2) yaş ortalaması ise 9,3 yıl ($SS=1,7$) olarak bulunmuştur. Katılımcıların 58'i (%14,1) yüksek, 219'u (%53) orta, 136'sı (%32,9) düşük sosyoekonomik düzeyi yansıtan ilçelerde ikamet etmektedir.

ÖLÇEĞİN GELİŞTİRİLMESİ

PİDÖ'nün geliştirilmesinde tümevarımsal metot ile alanyazın taranarak pragmatik becerileri değerlendiren ölçekler ve yayınlar incelenmiştir. Buna göre sohbet kuralları ve dilin işlevsel kullanımı kategorisi ile ilgili 10 madde, bağlamsal çıkarım ve sözcük bulma kategorisi ile ilgili 7 madde, üst düzey dil kullanımı kategorisi ile ilgili 11 madde oluşturulmuştur. Oluşturulan 28 madde Likert derecelendirmeye uygun olarak düzenlenmiş, 7 madde ters madde olarak hazırlanarak ölçeğin güvenilirliği artırılmaya çalışılmıştır. Ölçeğin puanlama sistemi ters maddeler hariç "Kesinlikle katılmıyorum-0, Katılmıyorum-1, Kısmen katılıyorum-2, Katılıyorum-3 ve Kesinlikle katılıyorum-4" olarak düzenlenmiştir. Puanlama sistemi, şiddet arttıkça pragmatik becerilerde yetkinliğin artacağı şekilde tasarlanmıştır.

PİDÖ'nün hazırlanmasının ardından içerik geçerliği için kapsam ve yüzey geçerliği incelenmiştir. Kapsam geçerliğinde PİDÖ maddeleri, yönergesi ve derecelendirme sistemi, alanda uzman bir psikolog, 2 özel eğitim öğretmeni, 2 dil konuşma terapisti, 3 odyoloji ve konuşma bozuklukları uzmanı (yaş ortalaması $32,4\pm 6,2$; deneyim yılı ortalaması $9,8\pm 2,1$) tarafından "madde uygun", "madde değiştirilmeli", "madde uygun değil" olarak değerlendirilmiştir. Bu puanlamaların kapsam geçerlik oranı (KGO) [madde uygun+değiştirilmeli/(uzman sayısı/2)]-1 formülü ile kapsam geçerlik indeksi (KGİ) KGO toplamı/kalan madde sayısı formülü ile hesaplanmıştır.²⁴ KGO'nun 0,78'den yüksek bulunması maddelerin kapsam geçerliğinin yüksek olduğunu belirtmektedir. PİDÖ'nün her bir maddesinin KGO ve PİDÖ'nün KGİ'si 1,0 bulunması nedeniyle maddelerde herhangi bir değişiklik yapılmamıştır.

Yüzey geçerliğinde ana uygulamada yer almayan 10 tipik gelişim gösteren katılımcı ebeveynine (8 K, yaş ortalaması $28,2\pm 3,6$) ön çalışma kapsamında ölçek maddeleri sunulmuştur. Katılımcılardan ölçek maddeleri, yönergesi ve derecelendirme sistemi konusundaki görüşlerini "madde uygun", "madde değiştirilmeli", "madde uygun değil" olarak değerlendirmeleri istenerek KGO ve KGİ'leri hesaplanmıştır. 14 ve 22. maddelerin KGO'ları düşük bulunduğu için bu maddeler yeniden düzenlenerek aynı katılımcılar tarafından değerlendirilmiştir. İki maddenin KGO'su sırayla 0,98 ve 1,0 bulunmuştur. Son düzenleme ile PİDÖ'nün KGO'ları 0,88-0,99 arasında, KGİ'si 0,96 olarak belirlenmiştir. KGO ve KGİ değerlerinin yeterli bulunması ile PİDÖ'nün yüzey geçerliği tamamlanarak ana uygulamaya geçilmiştir.

ÖLÇME ARAÇLARI

Demografik Bilgi Formu (DBF): Çalışmaya dâhil olma kriterlerinin ve ayırt edici geçerlikte kullanılacak değişkenlerin incelenmesi için araştırmacılar tarafından hazırlanan formda katılımcıların iletişim bilgileri, pragmatik dil için önemli etkileri olan yaş, eğitim düzeyi, öykü bilgilerine yönelik sorular yer almaktadır.

PİDÖ: Pragmatik dil becerilerini değerlendirmeyi amaçlayan ve ebeveynler tarafından doldurulacak Likert tipi bir ölçek olarak tasarlanmıştır. Geçerlik ve güvenilirlik analizlerinin yapılabilmesi için PİDÖ, DBF ve Pragmatik Dil Becerileri Envanteri'ne (PDBE) ait veriler Google (Google, ABD) anketi kullanılarak toplanmıştır. Anketlerin hazırlanması sürecinde her bir maddenin doldurulması zorunlu olarak seçilerek veri kaybı önlenmiştir. PİDÖ'nün, ebeveynler tarafından doldurulması ortalama 4 dk sürmektedir.

Katılımcılara ulaşmak için Türkiye'nin farklı bölgelerine göre bloklandırma yapılmış, randomize seçilen illerde sosyoekonomik duruma göre düşük-orta-yüksek olarak tabakalandırma gerçekleştirilmiş ve ardından randomize ve kartopu örnekleme yöntemleri kullanılarak katılımcılara ulaşılmıştır.²⁰ Bu amaçla randomizasyon sürecinde sosyal medya araçlarından, kartopu örnekleminde ise özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinden yararlanılmıştır. Her bir katılımcı ebeveyne çalışmanın amacı aktarıldıktan

sonra, gönüllü olan katılımcılara anket bağlantısı e-posta, sosyal medya veya telefon mesajı olarak gönderilmiştir.

PDBE; Alev ve ark., 2014: Öğretmen değerlendirmesine dayalı 45 sorudan oluşan PLSI'nın, Türkçe adaptasyonu PDBE olarak 5-12 yaş arası çocuklarda gerçekleştirilmiştir.^{15,18} PDBE; sınıf içi iletişim, sosyal etkileşim ve kişisel etkileşim olmak üzere 3 alt başlıktan oluşmaktadır. İç tutarlılık güvenirliğinde tüm alt ölçeklerin ve toplam puanın Cronbach alfa katsayısı 0,95-0,98 arasında, test-tekrar test güvenirliği 0,99 bulunmuştur. Geçerlik kapsamında ölçek üç faktöre ayrılmış ve yeterli uyum iyiliği değerleri sağladığı görülmüştür. Bu çalışma kapsamında ölçeğin kullanım izni alınarak PİDÖ'nün ölçüt geçerliğinde kullanılmak üzere katılımcıların öğretmenleri tarafından doldurulmuştur.

UYGULAMA

Bu çalışma, Başkent Üniversitesi Tıp ve Sağlık Bilimleri Araştırma Kurulu ve Etik Kurulu tarafından 28 Şubat 2024 tarih ve 24/57 sayılı kararı ile onaylanmıştır. Aynı zamanda Helsinki Deklarasyonu prensiplerine uygun olarak yürütülmüştür.

Çalışmada kullanılacak değerlendirme araçları ve onam formu Google Anket ile hazırlanarak ebeveynlere gönderilmiştir. Çalışma grubundaki 6-14 yaş aralığındaki katılımcı çocukların öğretmenleri de Google Anket ile hazırlanan PDBE'yi doldurmuşlardır.

İSTATİSTİKSEL ANALİZ

Çalışmada tanımlayıcı istatistik olarak; kategorik değişkenlerin değerlendirilmesinde frekans ve yüzde, normal dağılıma uygun değişkenlerde ortalama±standart sapma, normal dağılıma uymayanlarda medyan (minimum-maksimum) değerleri kullanılmıştır. Sayısal değişkenlerin normal dağılıma uygunluğu Shapiro-Wilk testi ve basıklık-çarpıklık değerleri ile belirlenmiştir.

Çalışmada geçerlik ve güvenirlik analizleri yapılmadan önce PİDÖ'nün madde analizi için madde-toplam madde korelasyon katsayıları Pearson korelasyon katsayısı ile değerlendirilmiştir.

Ölçek faktörlerinin belirlenmesinde AFA ve DFA uygulanmıştır. AFA uygulanmadan önce ölçeğin faktör analizine uygunluğu Kaiser-Meyer-Olkin

(KMO) ve Bartlett'in küresellik testi dikkate alınmıştır. DFA'da maksimum olasılık metodu kullanılmıştır. Uyum iyiliği indekslerini değerlendirmede ki-kare değerinin serbestlik derecesine oranı (χ^2/df), örneklem ile uyumunu yaklaşık hataların ortalama karekökü [root mean square error of approximation (RMSEA)], ortalama hataların karekökü [root mean square residual (RMR)], standartlaştırılmış hata kareleri ortalamasının karekökü [standardized root mean square residual (SRMR)] ve Uyum İyiliği İndeksi [Goodness of Fit Index (GFI)] test edilmiştir.

PİDÖ'nün yapı geçerliğinde alt testlerin birbirleri ile olan korelasyonları Pearson korelasyon katsayısı ile incelenmiştir. Hem ayırt edicilik geçerliği hem yapı geçerliğini güçlendirmek için elde edilen PİDÖ puan ortalamaları gruplar arasında karşılaştırılmıştır. Madde ayırt ediciliği için alt-üst %27'lik skorlar incelenmiştir. Her iki analizde de veriler normal dağılım göstermesi nedeniyle bağımsız örneklem testi kullanılmıştır.

Ölçüt geçerliği için PDBE ile korelasyonu Pearson korelasyon katsayısı ile incelenmiştir.

Güvenirlik analizinde iç tutarlılığı belirlemek için Cronbach alfa katsayısı ve iki yarı güvenirliği için Spearman Brown sıra farkları korelasyon katsayısı kullanılmıştır.

Ölçeğin kesme puanlarının belirlenmesinde ROC analizi gerçekleştirilmiştir.

Veriler SPSS 25 (IBM, ABD) versiyonda analiz edilmiş 0,05 anlamlılık değeri olarak kullanılmıştır. DFA, AMOS 21'de (IBM, ABD) uygulanmıştır.

BULGULAR

MADDE ANALİZİ

PİDÖ maddelerinin, ölçeğin toplam puanını yansıttığını belirlemek için madde-toplam madde korelasyon katsayıları incelenmiştir. Buna göre 28. maddenin korelasyon katsayısının düşük çıkması nedeniyle ölçekten çıkarılmıştır. Kalan 27 maddenin korelasyon sayılarının 0,38-0,75 arasında olduğu görülmüştür. Büyüköztürk, madde-toplam madde korelasyon katsayılarının 0,30'dan büyük olmasını önermektedir.²⁵ Bu kapsamda PİDÖ maddelerinin madde analizinin uygun olduğu bulunmuştur.

FAKTÖR ANALİZİ

Ölçek geliştirmenin diğer bir aşaması olarak AFA ve DFA uygulanmıştır.

AFA uygulanmadan önce $KMO=0,92$, Bartlett'in küresellik testi $p<0,001$ bulunarak faktör analizine uygunluğu belirlenmiştir. Temel bileşenler

analizi yöntemi ile varimax rotasyonu uygulanarak 3,09 öz değerle, %52,67 varyanslı üç faktöre ayrılan 27 maddelik bir ölçek ortaya konmuştur (Tablo 2). Bu faktörlerin isimlendirmesi yazarlar tarafından "sohbet kuralları ve dilin işlevsel kullanımı", "bağlamda çıkarım ve sözcük bulma", "üst düzey dil kullanımı" olarak belirlemiştir.

TABLO 2: Pragmatik İletişim Değerlendirme Ölçeği'nin açılımlayıcı faktör analizi faktör yükleri.

Faktör	Faktör yükleri		
	1	2	3
Faktör 1: Sohbet kuralları ve dilin işlevsel kullanımı			
Açıklanan varyans=%21,76, Öz değer=5,87			
1. Çocuğum, bulunduğu ortama uygun olarak sohbet başlatabilir.	0,549		
2. Çocuğum, sohbet esnasında sırasını bekler (Örneğin soru sorulduktan sonra cevaplar, başkasının sözünü kesmez, sadece kendisi konuşmaz).	0,713		
3. Çocuğum, çok aşamalı sözlü talimatları yerine getirmek için yeterli dil becerisine sahiptir.	0,694		
4. Çocuğum, çok aşamalı yazılı talimatları yerine getirmek için yeterli dil becerisine sahiptir. (Örneğin yazılı talimatları takip ederek bir ürün ortaya çıkarabilir).	0,691		
5. Çocuğum, yarım bırakılan bir olayı ya da hikâyeyi mantıklı bir şekilde tamamlayabilir.	0,678		
6. Çocuğumun konuşması herkes tarafından anlaşılırdır.	0,719		
11. Çocuğum, olayları/hikâyeyi oluş sırasına uygun olarak anlatır.	0,610		
20. Çocuğum, karşısındaki insanın cinsiyeti, yaşı ve statüsüne uygun olarak ifadeler kullanır (Örneğin öğretmene "siz" diyerek hitap eder, yaşlılarla konuşurken saygılı ifadeler kullanır vb.).	0,585		
21. Çocuğum, sorulan sorulara alakasız yanıtlar verir.	0,468		
24. Çocuğum, konuşma sırasında insanların yüzüne ya hiç bakmaz ya da nadiren bakar.	0,541		
Faktör 2: Bağlamda çıkarım ve sözcük bulma			
Açıklanan varyans=%19,43, Öz değer=5,24			
7. Çocuğum, insanların yüz ifadesinden ne demek istediklerini anlamada güçlük çeker (Örneğin birisi kaşlarını çatıyorsa kızgın olduğunu, işaret parmağı dikey bir şekilde dudağa dokununca sessiz olunmasını istediğini anlayamaz vb.).	0,875		
8. Çocuğum, insanların ses tonundan ne demek istediklerini anlamada güçlük çeker (Örneğin kişilerin ses tonundan kızgın, mutlu olduğunu anlamaz).	0,832		
9. Çocuğum, bir robot gibi duygusunu belli etmeden kendisini ifade eder (Örneğin konuşmalarda ses tonu monotondur, yüz ifadesinden duygularını anlamak güçtür).	0,749		
10. Çocuğum verilen ipuçlarını kullanarak bir sözcüğün ne olduğunu tahmin eder.	0,586		
12. Çocuğum, sık sık "eee", "yani", "şey", "nedir onun ismi" gibi ifadeler kullanır ya da kelime bulmakta zorlandığı için duraksayarak konuşur.	0,362		
13. Çocuğum, kelimeleri karıştırır veya yanlış kullanır (Mesela eş anlamlı, zıt anlamlı, benzer kelimeleri karıştırır (Örneğin "büyük" yerine "küçük" der. "Bugün hava soğuk" yerine "bugün mevsim soğuk" der).	0,328		
Faktör 3: Üst düzey dil kullanımı			
Açıklanan varyans=%11,47, Öz değer=3,09			
14. Çocuğum, başkasının bulunmadığı ortamdaki olayı, karşı tarafa yeteri kadar detay vererek anlatır.	0,547		
15. Çocuğum, mecazi ifadeleri doğru kullanır (Örneğin deyimler, atasözleri vb.).	0,495		
16. Çocuğum, zamirleri, bağlaçları yerinde kullanır (Örneğin ben, siz, burada, ama, çünkü vb. ifadeleri kullanarak kendini ifade edebilir).	0,573		
17. Çocuğum, yapılan sözlü esrilere uygun tepkiler gösterir ve katılır.	0,620		
18. Çocuğum, kinayeli ifadeleri anlar ve kullanır (Örneğin soğuk havada "Hava da ne sıcakmış!" ifadesini anlar ve kullanır).	0,589		
19. Çocuğum, insanları ikna etmek için yeterli dil becerisine sahiptir.	0,593		
22. Çocuğum, esenlik bildiren ifadeleri yerinde kullanır (Örneğin merhaba, teşekkürler, özür dilerim vb.).	0,509		
23. Çocuğum, konuşulan konu tamamlanınca yeni konuya geçer (Örneğin bir gününü anlattıktan sonra akşam izlemek istediği filmi söyler vb.).	0,643		
25. Çocuğum, söyledikleri anlaşılmadığında ifadeleri tekrarlar veya anlaşılır olmak için farklı yollar bulmaya çalışır.	0,759		
26. Çocuğum bir durum karşısında istek, şikâyet, retlerini bildirmek veya dikkat çekme için kendisini ifade eder.	0,686		
27. Çocuğum, konuşulan bir konunun ortasından katılarak konuyu anladığına dair tepkiler verir (Örneğin TV'de başlamış bir filmin devamını anlar ya da sohbet ortasında kısa bir ön açıklama ile konuya dâhil olur).	0,691		
Kaiser-Meyer-Olkin=0,92			
Bartlett'in küresellik testi: $\chi^2=2790,667$, $p<0,001$			
Toplam açıklanan varyans: %52,67			

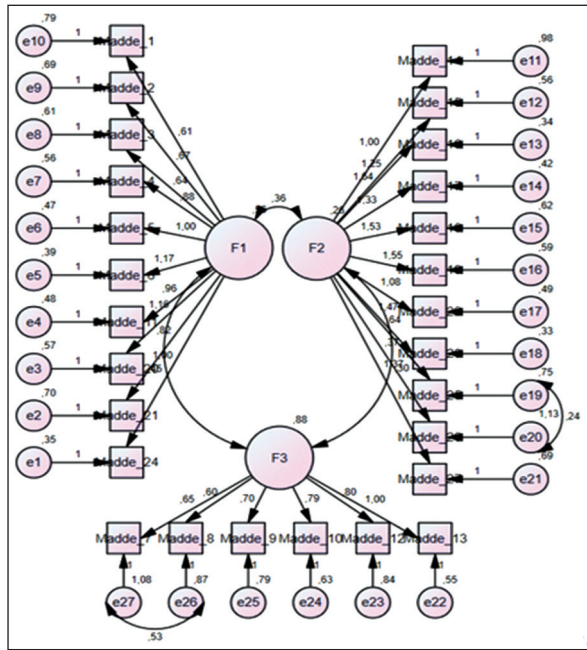
Ters maddeler italik olarak belirtilmiştir.

AFA’da kullanılan veriden farklı bir örnekleme (n=213 katılımcı) DFA uygulanmıştır. Buna göre maksimum olasılık yöntemi ile uyum iyiliği değerleri incelenmiştir (Şekil 1, Tablo 3).

Modelin uyum iyiliği için iki defa gerçekleştirilen hata terimlerinin düzeltilmesi ile $\chi^2/df=2,186$; RMSEA=0,75; RMR=0,76; SRMR=0,75 ve GFI=0,91 bulunarak uyum iyiliği değerleri karşılanmıştır.

GEÇERLİK

PİDÖ’nün yapı geçerliğinde alt faktörlerle olan ilişkisi, gruplar arasındaki puan farklılıkları, madde ayırt edi-

ŞEKİL 1: Pragmatik İletişim Değerlendirme Ölçeği'nin doğrulayıcı faktör analizi modeli.

TABLO 3: PİDÖ'nün doğrulayıcı faktör analizi uyum iyiliği değerleri.

Uyum iyiliği değerleri	Kriter	PİDÖ uyum iyiliği değerleri	Hata terimlerinin düzeltilmesi
χ^2/df	$0 < \chi^2/df < 5$	2,413	2,186
RMSEA	$0 < RMSEA < 0,8$	0,82	0,75
RMR	$0 < RMR < 0,8$	0,86	0,76
SRMR	$0 < SRMR < 0,8$	0,87	0,75
GFI	$0 < GFI < 0,9$	0,87	0,91

PİDÖ: Pragmatik İletişim Değerlendirme Ölçeği; χ^2/df : ki-kare değerinin serbestlik derecesine oranı; RMSEA: Örneklem ile uyumunu yaklaşık hataların ortalama karekökü; RMR: Ortalama hataların karekökü; SRMR: Standartlaştırılmış hata kareleri ortalamasının karekökü; GFI: Uyum İyiliği İndeksi.

TABLO 4: Pragmatik İletişim Değerlendirme Ölçeği'nin toplam puan ve alt ölçek puanlarının ilişkisi.

Ölçek	1	2	3	4
1. Sohbet kuralları ve dilin işlevsel kullanımı	1			
2. Bağlamda çıkarım ve sözcük bulma	0,49*	1		
3. Üst düzey dilin kullanımı	0,79*	0,46*	1	
4. Toplam	0,92*	0,70*	0,92*	1

*p<0,01.

TABLO 5: Pragmatik İletişim Değerlendirme Ölçeği'nin gruplar arasında ve alt-üst %27'lik dilimler arasındaki puan karşılaştırması.

Ölçek	Alt %27		Üst %27		t(220)	Cohen's d
	\bar{X}	SS	\bar{X}	SS		
Sohbet kuralları ve dilin işlevsel kullanımı	19,5	5	36	2	-32,04	4,33
Bağlamda çıkarım ve sözcük bulma	11,5	3	23	0,9	-35,63	5,19
Üst düzey dilin kullanımı	22	6	40	2	-29,78	4,02
Toplam	56,5	12	97	5,5	-32,43	4,33
Grup 1 Grup 2						
Ölçek	Grup 1		Grup 2		t(411)	Cohen's d
	\bar{X}	SS	\bar{X}	SS		
Sohbet kuralları ve dilin işlevsel kullanımı	25,5	7	29	7	4,45	0,5
Bağlamda çıkarım ve sözcük bulma	17	4	18	4,5	1,81*	0,2
Üst düzey dilin kullanımı	29,5	8	32,5	7,5	3,19	0,4
Toplam	72	18	79,5	16	3,83	0,4

*p>0,05; Grup 1: Özel gereksinimli grup; Grup 2: Tipik gelişim gösteren grup; SS: Standart sapma.

ciliği kapsamında alt ve üst %27'lik dilimler arasındaki puan farklılıkları incelenmiştir (Tablo 4, Tablo 5).

Toplam puanının alt ölçek puanlarla ilişkisi incelendiğinde PİDÖ'nün toplam puanının alt ölçeklerden ilk ve son alt ölçek ile yüksek (sırasıyla $r=0,92$, $r=0,92$) ikinci alt ölçek ile iyi düzeyde ($r=0,70$) ilişkisi bulunmuştur.

Madde analizi ve yapı geçerliğini güçlendirmek için uygulanan alt ($\bar{X}=56,5\pm 12$) ve üst ($\bar{X}=97\pm 5,5$) %27'lik dilimlerdeki katılımcıların puan farklılıkları incelendiğinde alt ölçek ve toplam puan bazında ölçeğin ayırt edici özelliği görülmüştür [$t(220)=-32,43$, $p<0,001$, $d=4,33$]. Yapı geçerliğini güçlendirmek için PİDÖ'nün toplam puanın tipik gelişim gösteren grup ($\bar{X}=72\pm 18$) ve özel gereksinimli grup ($\bar{X}=79,5\pm 16$) ile farkı incelenerek anlamlı farklılık bulunmuştur [$t(411)=3,83$, $p<0,001$, $d=0,4$]. Ancak “bağlamda çıkarım ve sözcük bulma” alt ölçeğinin tipik gelişim gösteren grup ile özel gereksinimli

grubu ayırt edemediği görülmüştür [$t(411)=1.81$, $p=0,06$, $d=0,2$].

PİDÖ'nün ölçüt geçerliği kapsamında toplam puan ve alt ölçekleri, PDBE ile korelasyonu inceleyerek belirlenmiştir. Buna göre PDBE, PİDÖ toplam puanıyla $r=0,701$, ilk alt ölçek ile $r=0,764$, ikinci alt ölçek ile $r=0,506$ ve üçüncü alt ölçek ile $r=0,613$ anlamlı ve ilişkili bulunmuştur. Böylece PİDÖ'nün ölçüt geçerliği sağlanmıştır.

GÜVENİRLİK

PİDÖ'nün iç tutarlık güvenilirliği Cronbach alfa değerleri ile incelenmiştir. Buna göre ilk alt ölçek 0,89; ikinci alt ölçek 0,79; üçüncü alt ölçek 0,88 ve toplam skor 0,93 bulunmuştur. Ölçek maddelerinin madde silinmesi incelendiğinde herhangi bir madde çıkarılmasına gerek olmadığı görülmüştür. İki yarı güvenilirliği Spearman Brown sıra farkları korelasyon katsayısı ilk alt ölçekte 0,90, ikinci alt ölçekte 0,86, üçüncü alt ölçekte 0,91 ve toplamda 0,95 bulunmuştur. Buna göre PİDÖ'nün ve alt ölçeklerinin güvenilirlik oranı yüksek bulunmuştur.

ROC ANALİZİ

PİDÖ'nün kesme puanlarının belirlenmesinde ROC eğrisi analizi gerçekleştirilerek Tablo 6'da sunulmuştur. ROC eğrisi ilkökul ve ortaokul olmak üzere iki kademede toplam puan ve alt ölçek puanları olarak hesaplanmıştır. Tablo 6'da görüldüğü üzere alt ölçekler ve toplam puanın kesme puanları yaş artıkça yükselmektedir. Buna göre ilkökul çocukları için toplam puanın 29'dan küçük olması, ortaokul çocuklarında 33'ten küçük olması risk durumunu göstermektedir.

TARTIŞMA

Bu çalışmada, pragmatik iletişim becerilerini ebeveyn görüşlerine göre değerlendiren PİDÖ'yü okul-çağı dönem çocukları için geliştirmek, geçerlik ve güvenilirliğini belirlemek amaçlanmıştır. Bu kapsamda alanyazın taranarak geliştirilen PİDÖ'nün, kapsam ve yüzey geçerliğinin ardından PİDÖ, tipik gelişim gösteren ve özel gereksinimli okul-çağı dönem çocuklarının ebeveynleri tarafından doldurularak psikometrik özellikleri incelenmiş, ölçeğin geçerli ve güvenilir olduğunu destekleyen bulgulara ulaşılmıştır.

Bir ölçeğin içerik geçerliği analizinin gerçekleştirilmesinin temel amacı, ölçeğin ilgili konuyla uyumlu olduğunu ve önemli alanları kapsadığını göstermektir. Bunun için, uzman görüşlerinden, ön uygulamalardan ve literatür taramalarından yararlanılabilir.^{23,25} Ülkemize adaptasyonu gerçekleştirilen okul-çağı dönem pragmatik dil becerilerine yönelik değerlendirme araçları incelendiğinde, ölçeklerin kapsam geçerliliğine yönelik uzman görüşlerine yer verildiği ancak sonuçların nicel verilerle desteklenmediği görülmüştür.¹⁷⁻¹⁹ Ayrıca, yüzey geçerliğinde ön çalışmalar sırasında elde edilen nicel verilerin kullanılması, ölçeğin içerik geçerliliğinin doğrulanması açısından önemlidir.²³ Bu bağlamda, PİDÖ, uzmanlar ve katılımcılar tarafından değerlendirilerek içerik geçerliliğini nicel verilerle ortaya koymuştur. Bu durum, PİDÖ'nün diğer ölçeklerden farklı olarak kültürel bağlamda geliştirilmiş olmasını vurgulamaktadır. Aynı zamanda ölçeğin kullanılacağı popülasyon veya bağlam içinde geçerli ve anlamlı sonuçlar elde etme olasılığını artırması bakımından önemlidir.

TABLO 6: Katılımcıların sınıf kademelerine göre toplam puan ve alt ölçeklerin kesme puanları.

Kademe	Ölçek	Eğri altında kalan alan (%95 GA)*	Kesme puan	Duyarlık (%)	Özgüllük (%)
İlkokul (6-9 yaş)	Sohbet kuralları ve dilin işlevsel kullanımı	0,342(0,261-0,424)	12	59,3	35,7
	Bağlamda çıkarım ve sözcük bulma	0,384 (0,304-0,464)	7	55,6	36,1
	Üst düzey dil kullanımı	0,378 (0,294-0,461)	12	57,4	38,3
	Toplam	0,352 (0,269-0,434)	29	61,1	41,4
Ortaokul (10-14 yaş)	Sohbet kuralları ve dilin işlevsel kullanımı	0,640 (0,530-0,751)	13	61,8	38,8
	Bağlamda çıkarım ve sözcük bulma	0,508 (0,387-0,628)	8	52,9	45,9
	Üst düzey dil kullanımı	0,565 (0,452-0,678)	14	50,0	43,9
	Toplam	0,580 (0,464-0,696)	33	52,9	43,9

* $p<0,01$; GA: Güven aralığı.

PİDÖ faktör analizi ile üç alt faktöre ayrılmış ve bu faktörlere ait maddeler incelenerek “sohbet kuralları ve dilin işlevsel kullanımı”, “bağlamda çıkarım ve sözcük bulma”, “üst düzey dil kullanımı” başlıkları belirlenmiştir. Alanyazında yer alan ölçeklerin pragmatik becerilerin değerlendirilmesinde sözcük bulma güçlükleri, üst düzey dilde pragmatik dilin kullanımı, bağlama uygunluk, sohbet kuralları gibi becerilerin incelendiği görülmektedir.¹⁵⁻¹⁷ Bu başlıkların sınıf kademelerine bakıldığında kademe artışı ile puanlardaki artış alanyazını destekler niteliktedir. Martin ve ark., boylamsal çalışmasında PDB'nin en çok okul-çağı dönemde derin etkileri olduğu ve zamanla olgunlaşma eğiliminde olduğunu belirtmiştir.¹² Çalışmalarımız bulguları neticesinde yaşa bağlı pragmatik dil becerilerinde iyileşme üst düzey dil becerilerinin kullanımında ve anlaşılır olma çabasında ortaokul grubunun ilkokul grubuna göre daha yüksek puanları ile ortaya konmuştur. Aynı zamanda bu faktörlerin ölçeğin toplam puanıyla olan yakın ve yüksek düzeydeki ilişkisini de dikkate almak gerekir.

PİDÖ'nün ölçüt geçerliğinin belirlenmesinde, öğretmen görüşüne dayalı PDDB ile ilişkisi incelenmiştir.¹⁸ Buna göre orta ve iyi düzeyde ilişki bulunarak öğretmenler ile ailelerin görüşlerinin uyumlu olduğu belirlenmiştir. Bu bulgu, pragmatik becerilerin öğretmen ve ebeveyn görüşlerinin birbirine yakın olduğunu göstermektedir.

PİDÖ'nün ve alt ölçeklerin güvenilirliği oldukça yüksek bulunmuştur. Alanyazında güvenilirliği yüksek bulunan pragmatik dil değerlendirme araçları ile karşılaştırıldığında, başka kültürlerden adaptasyonu yapılan ölçeklere nazaran kendi normlarımıza göre hazırlanmış bir ölçeğin güvenilir bulgulara ulaşması klinisyenler tarafından dikkate alınması gerekmektedir.¹⁴⁻¹⁹ Aynı zamanda pragmatik iletişim becerilerini ebeveyn görüşlerine dayalı değerlendirmek için kullanılan CCC II madde sayısı fazla olduğu için ailelerin sıkılıp daha yüzeysel cevaplar vermesine neden olabilmektedir.¹⁴ PİDÖ'nün madde sayısı daha az olduğu için kısa zamanda uygulanması sebebiyle zaman bakımından işlevsellik sağlayacağı ve daha güvenilir sonuçlar vereceği düşünülmektedir. Ancak madde sayısı ve alt ölçekler göz önüne alınarak kapsamlı değerlendirmelerde CCC II'nin daha avantajlı olduğunu belirtmekte fayda vardır.

Alanyazında ÖÖG, OSB ve zihinsel yetersizlik gibi tanı gruplarında pragmatik iletişim becerilerindeki eksiklikler raporlanmıştır.^{4,7,9,26,27} Bu çalışmada, PİDÖ puanının tipik gelişim gösteren çocuklarda daha yüksek olduğu ve özel gereksinimli çocukları ayırt ettiği görülmüştür. Bulgularımıza bakıldığında, bu bozukluklarda pragmatik iletişim eksikliklerini doğrular niteliktedir.

PİDÖ'yü, ülkemize adaptasyonu gerçekleştirilen okul-çağı dönem pragmatik dil becerileri değerlendirme araçları ile genel olarak karşılaştırmak gerekirse CCC II, benzer şekilde ebeveyn görüşlerine dayalı olarak okul çağı çocukların pragmatik dil yeterliklerini değerlendirmektedir.^{14,17} Ancak CCC II, 7 alt faktör, 77 maddeden oluşmakta ve genel iletişim becerilerini de değerlendirerek daha kapsamlı ele almaktadır. Diğer bir araç olan PLSI, okul çağı çocukların pragmatik dil yeterliliğini öğretmen görüşlerine göre değerlendirir.^{15,18} Araştırmamızda, öğretmenler tarafından doldurulan PDDB ve ebeveynler tarafından doldurulan PİDÖ'nün toplam ölçek ve alt ölçekleri arasında orta-yüksek düzeyde bir ilişki bulunduğu için ölçeğin benzer alt alanları da değerlendirdiği söylenebilir. Son olarak TOPL-2, klinisyen değerlendirmesine dayalı bir performans aracı olarak pragmatik dil becerilerini ölçmektedir.^{16,19} Bunun için bir klinisyene ve klinisyenin testi uygulama yeterliği olmasına gereksinim bulunmaktadır. Buna göre PİDÖ, kısa sürede tamamlanabilen, kullanımı kolay, kültüre özgü, ulaşılabilir ve ebeveyn görüşlerine dayalı olması nedeniyle alanyazına önemli bir katkı sağlayacağı ve mevcut değerlendirme araçlarıyla birlikte kullanılarak ayırt edici tanıya katkıda bulunacağı düşünülmektedir.

SONUÇ

Bu çalışmanın sınırlılıkları; tipik gelişim gösteren çocuklarda, ebeveynlerinin beyanına bağlı kalınarak çocukların herhangi bir sağlık problemi olmadığını kabul edilmesidir. Bir diğer sınırlılık ölçüt geçerliğinde ebeveyn değerlendirmesine dayalı ölçek ile ilişkisi, ölçek adaptasyonunu gerçekleştiren yazara ulaşamaması sebebiyle incelenememesidir. Bu sınırlılığı gidermek için öğretmen değerlendirmesine dayalı PDDB-Türkçe ile ilişkisi incelenmiştir. Bununla birlikte ölçeğin kesme puanları il-ilçelerde ya-

şayan çocukları kapsamaktadır. Çalışmanın sınırlılıkları göz önüne alınarak daha kontrollü ortamlarda değerlendirme sağlanması, örneklemin genişletilmesi, benzer ölçeklerle ilişkisinin incelenmesi, farklı değişkenler ile PİDÖ'nün incelenmesi önerilmektedir. Aynı zamanda Türkiye genelinde daha fazla bölgelere ulaşılarak il-köy bazında norm değerlerinin sağlanması da pragmatik becerilerin değerlendirilmesinde kültürel normları dikkate almak konusunda önemlidir.

Bu çalışmanın sonuçlanması ile alanyazına okul çağı çocuklarda (6-14 yaş) ebeveyn görüşlerine dayalı pragmatik becerileri değerlendiren geçerlik ve güvenilirliği sağlanmış bir ölçek kazandırılmıştır. Bununla birlikte PİDÖ'nün kesme puanları belirlenerek riskli gruptaki bireylerin saptanması, çeşitli bozukluklar ve değişkenler ile incelenmesinde kantitatif veriler sunması bakımından önemli bir bilimsel katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Ancak, pragmatik becerilerin değerlendirilmesinin kapsamlı ele alınması gerektiğinden ebeveyn görüşlerine ek olarak öğretmen ve klinisyen gözlem ve performans testleri kullanılarak PİB tanısının konması gerektiği unutul-

mamalıdır. Bu kapsamda PİDÖ, klinisyenler tarafından bir tanı testi değil, tanı batarya testinde yer alabilen bir ölçek olarak kullanılmalıdır.

Finansal Kaynak

Bu çalışma sırasında, yapılan araştırma konusu ile ilgili doğrudan bağlantısı bulunan herhangi bir ilaç firmasından, tıbbi alet, gereç ve malzeme sağlayan ve/veya üreten bir firma veya herhangi bir ticari firmadan, çalışmanın değerlendirme sürecinde, çalışma ile ilgili verilecek kararı olumsuz etkileyebilecek maddi ve/veya manevi herhangi bir destek alınmamıştır.

Çıkar Çatışması

Bu çalışma ile ilgili olarak yazarların ve/veya aile bireylerinin çıkar çatışması potansiyeli olabilecek bilimsel ve tıbbi komite üyeliği veya üyeleri ile ilişkisi, danışmanlık, bilirkişilik, herhangi bir firmada çalışma durumu, hissedarlık ve benzer durumları yoktur.

Yazar Katkıları

Fikir/Kavram: Hale Hançer; **Tasarım:** Hale Hançer, Saniye Merve Zeybek; **Denetleme/Danışmanlık:** Hale Hançer; **Veri Toplama ve/veya İşleme:** Saniye Merve Zeybek; **Analiz ve/veya Yorum:** Hale Hançer; **Kaynak Taraması:** Hale Hançer, Saniye Merve Zeybek; **Makalenin Yazımı:** Hale Hançer, Saniye Merve Zeybek; **Eleştirel İnceleme:** Hale Hançer, Saniye Merve Zeybek.

KAYNAKLAR

1. Topbaş S. Dil ve Kavram Gelişimi. 1. Baskı. Ankara: Kök Yayıncılık; 2005.
2. Tierney CD, Kurtz M, Panchik A, Pitterle K. 'Look at me when I am talking to you': evidence and assessment of social pragmatics interventions for children with autism and social communication disorders. *Curr Opin Pediatr*. 2014;26(2):259-64. [Crossref] [PubMed]
3. American Psychiatric Association. Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders. 5th ed. Washington, DC: American Psychiatric Association Publishing; 2013. [Crossref]
4. Andrés-Roqueta C, Katsos N. The contribution of grammar, vocabulary and theory of mind in pragmatic language competence in children with autistic spectrum disorders. *Front Psychol*. 2017;8:996. [Crossref] [PubMed] [PMC]
5. Matthews D, Biney H, Abbot-Smith K. Individual differences in children's pragmatic ability: a review of associations with formal language, social cognition, and executive functions. *Lang Learn Dev*. 2018;14(3):186-223. [Crossref]
6. Owens RE. Language Disorders: A Functional Approach to Assessment and Intervention (The Allyn & Bacon Communication Sciences and Disorders). 6th ed. USA: Pearson; 1991.
7. Griffiths CC. Pragmatic abilities in adults with and without dyslexia: a pilot study. *Dyslexia*. 2007;13(4):276-96. [Crossref] [PubMed]
8. Frith U, Snowling M. Reading for meaning and reading for sound in autistic and dyslexic children. *Br J Dev Psychol*. 1983;1(4):329-42. [Crossref]
9. Volkmar FR, Rogers SJ, Paul R, Pelphey KA. Handbook of Autism and Pervasive Developmental Disorders, Volume 1: Diagnosis, Development, and Brain Mechanisms. 4th ed. USA: John Wiley & Sons; 2014. [Crossref]
10. Adams C. Practitioner review: the assessment of language pragmatics. *J Child Psychol Psychiatry*. 2002;43(8):973-87. [Crossref] [PubMed]
11. Bishop DV, McDonald D. Identifying language impairment in children: combining language test scores with parental report. *Int J Lang Commun Disord*. 2009;44(5):600-15. [Crossref] [PubMed] [PMC]
12. Martin GE, Lee M, Bicknell K, Goodkind A, Maltman N, Losh M. A longitudinal investigation of pragmatic language across contexts in autism and related neurodevelopmental conditions. *Front Neurol*. 2023;14:1155691. [Crossref] [PubMed] [PMC]
13. Alduais A, Majorano M, Andrés-Roqueta C, Hamaguchi P, Persici V, Qasem F. Conceptualizing, defining, and assessing pragmatic language impairment in clinical settings: a scoping review. *Infant Child Dev*. 2022;31(6):1-43. [Crossref]
14. Bishop D. Children's Communication Checklist (CCC-2). 2nd ed. USA: Springer; 2021. [Crossref]
15. Gilliam JE, Miller L. PLSI: Pragmatic Language Skills Inventory. 1st ed. Austin, TX: Pro-Ed; 2006.
16. Phelps-Terasaki D, Phelps-Gunn T. TOPL-2: Test of Pragmatic Language. 2nd ed. Austin, TX: Pro-Ed; 2007.

17. Ünal Ş. İletişim Becerileri Kontrol Listesi-2'nin Türkçeye uyarılama çalışması [Yüksek lisans tezi]. Ankara: Hacettepe Üniversitesi; 2014. [Erişim tarihi: 15 Ekim 2023]. Erişim linki: [\[Link\]](#)
18. Alev G, Diken IH, Ardiç A, Diken Ö, Şekercioğlu G, Gilliam J. Adaptation and examining psychometrical properties of Pragmatic Language Skills Inventory (PLSI) in Turkey. EEO. 2014;13(1):258-73. [\[Link\]](#)
19. Aktaş B, Tekinarslan İÇ. Pragmatik Dil Testi-2 (PDT-2) Türkçeye uyarılması [Adaptation of Test of Pragmatic Language-2 (Topl-2) to Turkish]. BAİ-BÜEFD. 2021;21(3):848-62. [\[Crossref\]](#)
20. T.C. Teknoloji ve Sağlık Bakanlığı. Faaliyet Raporu. Ankara: Ankara Teknoloji ve Sağlık Bakanlığı; 2022. [\[Link\]](#)
21. Fisher EL, Barton-Hulsey A, Walters C, Sevcik RA, Morris R. Executive functioning and narrative language in children with dyslexia. Am J Speech Lang Pathol. 2019;28(3):1127-38. [\[Crossref\]](#) [\[PubMed\]](#) [\[PMC\]](#)
22. Guadagnoli E, Velicer WF. Relation of sample size to the stability of component patterns. Psychol Bull. 1988;103(2):265-75. [\[Crossref\]](#) [\[PubMed\]](#)
23. Stevens JP. Applied Multivariate Statistics for the Social Sciences. 6th ed. USA: Routledge; 2016.
24. Lawshe CH. A quantitative approach to content validity. Personnel Psychol. 1975;28(4):563-75. [\[Crossref\]](#)
25. Büyükoztürk Ş. Faktör analizi: temel kavramlar ve ölçek geliştirmede kullanımı [Factor analysis: basic concepts and using to development scale]. 2002;32:470-83. [\[Link\]](#)
26. Schaeffer J, Abd El-Raziq M, Castroviejo E, Durrleman S, Ferré S, Grama I, et al. Language in autism: domains, profiles and co-occurring conditions. J Neural Transm (Vienna). 2023;130(3):433-57. [\[Crossref\]](#) [\[PubMed\]](#) [\[PMC\]](#)
27. Friedman L, Sterling A. A review of language, executive function, and intervention in autism spectrum disorder. Semin Speech Lang. 2019;40(4):291-304. [\[Crossref\]](#) [\[PubMed\]](#) [\[PMC\]](#)